

**Присвячується 90-річчю ДНУ
та 45-річчю кафедри біофізики та
біофізики ДНУ**

**ЗАЛЮБЛЕНИЙ У СВІТ
НАУКИ**

**(Рева Олександр Дмитрович.
Людина, громадянин, науковець)**

**Датченко Ю. В., Ушакова Г.О.
Дніпропетровський національний
університет ім. Олесья Гончара**

Олександр Дмитрович Рева подовгу стояв біля пам'ятника Слави, тримаючи за руки донечок. Вони щороку приходили сюди. Вітер тріпотів волоссям, злегка забіленим сивиною. Погляд ветерана зупинявся на язичках вічного вогню. І вставали, начебто живі, у пам'яті однополчани, бої, перемоги...

Суворими фронтовими шляхами пройшов Олександр Дмитрович у складі 73-го Гвардійського Сталінградсько-Віденського винищувального авіаційного полку. За кожною бойовою нагородою ветерана (а їх у нього 12, серед яких медалі «За оборону Сталінграда», «За взяття Будапешта», «За взяття Відня», ордени Червоної зірки й Вітчизняної війни) – подвиг. Однією з перших отримав медаль «За відвагу». Не любив професор, доктор біологічних наук, засновник радіаційної нейрохімії в ДДУ О. Д. Рева розповідати про війну, але від пам'яті не втечеш – з роками спогади не стираються, а, навпаки, загострюються, це частина життя, це частина історії.

Якщо взяти карту й схематично позначити місця де був Олександр Дмитрович Рева, то виявиться, що він пройшов усю Європу, дійшов до Берліна, а вірніше сказати, пролетів на винищувачі. Під час війни його друзі дивувалися з того, що він мав напрочуд розвинену інтуїцію. Іноді перед боєм Олександр Дмитровичу снилися сни, в яких він бачив перебіг майбутніх подій. Спочатку однополчани не вірили в пророчі сни, а коли переконалися, що це дійсно так, день починався із запитання: «Що сьогодні снилося?» Мабуть, завдяки цій інтуїції О. Д. Рева міг легко зорієнтуватися вночі. Знали його товариші як надійного друга, принципового й нещадного до ворогів. Сталінградська битва стала переломною не тільки у ході війни, але і в його долі. Особливо яскраво закарбувалися в пам'яті миті, коли довелося винести з оточення Червоний полковий прапор, довгі тижні лікування в госпіталі

після захисту Сталінграда, стрибок із парашутом з некерованого підбитого літака...

Олександр Дмитрович Рева народився прямо в потязі. Трапилося це напередодні Великодня на Страсну п'ятницю 7 квітня 1914 року, коли сім'я виїжджала з рідного села. У документах місцем народження хлопця записали село Котівка Дніпропетровської області. Він ріс разом із трьома братами і сестричкою звичайним сільським хлопцем, привченими до праці. Ще змалечку хлопець захоплювався технікою. Його батьків – Дмитра і Мотрю не дивувало захоплення сина. Коли Олександр Рева закінчив школу, ні в кого не було сумнівів, що він продовжить навчання. Тому й приїхав юнак до Дніпропетровська вступати на технічну спеціальність до університету, але йому не вистачило балів, розпачу хлопця не було меж. Коли він прийшов забирати документи, Олександрю запропонували піти на біологічний факультет, і як виявилось, на щастя.

Здібного студента помітили викладачі. Якось Олександрю Дмитровичу запропонували асистувати під час дослідів із гіпнозу тварин, це настільки його захопило, що він із заповзятістю почав вчитися. Відкривалися нові незнані досі в науці проблеми й питання, на які допитливий студент хотів знайти відповіді. У 1938 році Олександр Дмитрович закінчив біологічний факультет Дніпропетровського державного університету і йому запропонували залишитися на кафедрі біохімії асистентом. А потім почалася війна...

У жовтні 1945 року, після демобілізації Олександр Дмитрович Рева повернувся на кафедру біохімії до рідного Дніпропетровського державного університету, де працював спочатку асистентом, старшим викладачем, потім доцентом, професором...

Після війни на біологічний факультет вступила дівчина Віра. Невисока чарівна студентка відразу сподобалася Олександрю Дмитровичу, хоч була ще дуже хвора після поранення. Коли він дізнався, яке вона мала поранення, почав дуже опікуватися нею, адже його власні рани дуже часто нагадували про себе. А Віра соромилася такої уваги, адже він, такий гарний, стрункий, спортивний, чорнявий, з блакитними очима, приділяє їй стільки часу. Вона ніяковіла за свою хусточку, за те, що волосся тільки почало відростати після хвороби, за кульгавість від поранення. Але як же чекала його погляду, його дотику, його посмішки, якими Олександр Дмитрович щодня підбадьорював Віру Василівну. Вона навчилася боротися зі своїм страхом ще на війні, бо в неї виявилися здібності радистки, і Віру Василівну, як розвідницю, закидали в тил ворога на парашуті з рацією. Тепер Віра Василівна боялася й раділа почуттям, які захопили її серце. Тож природним стало одруження молодих людей у 1945 році, а в 1949 році в них народилася перша донечка Юлія, у 1953 році – друга – Людмила.

Олександр Дмитрович продовжував працювати над темою, яка повністю захопила його «Зміни функціональних якостей нервових центрів спинного мозку під час наркозу». У 1953 році він успішно захистив кандидатську дисертацію.

Олександр Дмитрович
й Віра Василівна (1946 р.)

З сімейного альбому. Родина.

У 1963 році за його ініціативи й безпосередньої участі в Дніпропетровському державному університеті була створена кафедра біофізики й біохімії, яку вчений очолював до 1989 року. Олександр Дмитрович настільки був захоплений наукою, був відданий їй, що відносився до кафедри, як до своєї дитини. Там були його перемоги, там відбувалися найяскравіші події у світі науки.

У 1970 році О. Д. Рева захистив докторську дисертацію на тему «Матеріали до біохімічної характеристики спинного мозку в нормі і після радіаційного ураження тварин». Основні науково-дослідні розробки вчених кафедри присвячені радіаційній нейрохімії. Олександра Дмитровича Реву можна вважати першопроходцем ґрунтовного вивчення біохімічного складу та обміну речовин у функціонально та морфологічно різних ділянках спочатку поперекового потовщення спинного мозку, а далі й головного мозку тварин.

Наукова діяльність потребує участі в семінарах, симпозіумах, конференціях. Талант вченого-педагога О. Д. Реви поєднувався з великими організаторськими здібностями. Так, на базі кафедри біофізики й біохімії ДДУ в 1971 році був проведений перший Всесоюзний симпозіум «Дія іонізуючої радіації на білки, їх структуру і функції». За ініціативи Мінвузу СРСР, у 1975 році на базі кафедри відбувся Всесоюзний семінар, присвячений подальшому підвищенню рівня підготовки спеціалістів за фахом «Біохімія» і «Біофізика». У 1978 році за ініціативи кафедри був проведений Всесоюзний симпозіум «Метаболізм білків центральної нервової системи». У 1982 році в Дніпропетровську відбувся IV Український біохімічний з'їзд, організаторами якого були кафедри біохімії Дніпропетровського державного університету й Дніпропетровського медичного інституту. Це свідчить про те, що кафедра, яку очолював професор О. Д. Рева, була визнаним біохімічним науковим центром країни.

Олександр Дмитрович був надзвичайно організованою людиною. Його донька Людмила Олександрівна згадує, що батько в усьому любив порядок, у нього все було до ладу – і одяг, і зовнішність, і робоче місце, і побут. Удома в його кабінеті стояв великий стіл із двома тумбами. Це було найулюбленішим і найзагадковішим місцем для дітей. Там був ідеальний порядок! У дитячій уяві все набувало чарівності, казковості. Ось окремо лежать папірці, ось гостро наточені олівці, окремо кнопки, а там папки, блокноти... У нього постійно були невеликі книжечки, повністю списані дрібним почерком, в які були занесені його життєві спостереження й нотатки, законспектовані з різних джерел, стосувалися вони не тільки професійних питань, а й філософії життя... Було дуже цікаво перечитувати їх.

Викликало захоплення те, як Олександр Дмитрович готувався до лекцій, у нього були альбоми, в яких зберігалися слайди, що ілюстрували лекції. Кожен слайд був на своєму місці, кожна сторінка була підписана – тема лекції, номер показу тощо. Він чітко й доступно читав лекції і так само вимагав знань від студентів. Принциповість О. Д. Реви була однією з

надзвичайних рис характеру. Олександр Дмитрович був напрочуд суворим і вимогливим викладачем.

Внесок О. Д. Реви в науку та багатогранна науково-педагогічна діяльність істотно вплинули на розвиток сучасної нейрохімії та радіаційної біофізики. За свідченням колег, професор О. Д. Рева інтуїтивно завжди міг відчутти найактуальніший і найрезультативніший напрямок досліджень в обраній галузі природознавства, вибрати оптимальну стратегію й тактику для вирішення конкретного наукового питання. Він постійно вдосконалював і розробляв нові методи дослідження. Був послідовним, принциповим під час вирішення наукових проблем.

Усі ці риси характерні не тільки для нього, але й для створеної ним школи радіаційних нейрохіміків, які зараз успішно працюють у Дніпропетровському національному університеті, Дніпропетровській державній медичній академії, науково-дослідних інститутах України й за кордоном.

Олександр Дмитрович Рева працював разом із засновником біохімічної школи в Україні академіком О. В. Палладіним, був його учнем. Це дозволило О. Д. Реві фактично закласти основи радіаційної нейрохімії як самостійної науки, яка мала конкретне теоретичне і практичне значення.

Багато сил та енергії віддав О. Д. Рева вихованню молодих науково-педагогічних кадрів. Професор розробив і викладав загальні курси з біохімії, радіобіології, а також спеціальні курси з ензимології та ін. Послухати його змістовні лекції приходили викладачі кафедр і співробітники інституту біології ДДУ. Олександр Дмитрович завжди з повагою ставився як до співробітників, так і до студентів, аспірантів, вбачаючи в них молодих колег.

Учений мав дуже багато учнів. Його робочий день закінчувався глибокої ночі, адже саме тоді писав рецензії, відгуки, перевіряв дипломні, кандидатські роботи. Навіть коли Олександр Дмитрович був уже хворою людиною, майже повністю втратив зір, він продовжував консультивати та виправляти наукові роботи своїх учнів. Це відбувалося в такий спосіб: дружина читала йому повільно речення за реченням, а він запам'ятовував, аналізував, робив свої зауваження, а Віра Василівна з його слів правила текст.

Як згадують його учні Л. М. Степченко, В. І. Чорна, А. І. Вінніков, А. І. Шевцова, О. М. Винниченко, нині доктори біологічних наук, завідувачі та професори кафедр, Олександр Дмитрович завжди був цілеспрямованою, сильною, розумною та зосередженою людиною, у якої брови були зсунуті до перенісся, мовби промовляли: «Зараз вирішу цю проблему, потім наступну й так далі...». І при цьому обов'язково згадується його людяність, доброта й турбота про інших. У Олександра Дмитровича була особливе ставлення до кожного, з ким він спілкувався. Учений мав надзвичайний талант створювати навколо себе атмосферу творчості й радості спілкування.

Під його керівництвом кафедра біофізики і біохімії ДДУ була важливим навчальним підрозділом, яка готувала не тільки висококваліфікованих спеціалістів – біохіміків, але й кандидатів і докторів

наук у галузі біохімії та біофізики. Він автор понад 200 наукових праць, серед яких важливе місце посідає книга «Історія біолого-екологічного факультету Дніпропетровського державного університету» (1998), у якій викладена історія створення та діяльності біологічного факультету ДДУ, основні напрямки підготовки кваліфікованих кадрів, наукових досліджень, зміцнення матеріально-технічної бази факультету.

Молодий вчений за ексериментальною роботою

О. Д. Рева зі студентами

Як визнаний фахівець у галузі нейрохімії, Олександр Дмитрович був членом редакційної ради журналу АН СРСР «Нейрохімія», «Українського біохімічного журналу», членом центральних рад Всесоюзного та Українського біохімічних товариств. Понад 10 років він очолював Дніпропетровське відділення Українського біохімічного товариства.

На засіданні кафедри біофізики та біохімії (1988 р.)

На Святі звільнення Дніпропетровська від німецько-фашистських загарбників (1993 р.)

Олександр Дмитрович на свої дні народження дуже любив збирати разом близьких, друзів, учнів; і коли наближалось ювілейне 85-ліття, будучи дуже хворим, продовжував жити, здавалося, лише завдяки власній силі волі та любові до життя, людей науки. На ювілей зібралися родичі та найближчі учні. Йому вручили нагороду «Почесний громадянин міста». О. Д. Рева сидів висохлий, знеможений, змучений хворобами, нахилившись до своєї учениці Валентини Чорної, сказав: «Дивися, як ідуть із життя».

Через десять днів після святкування 85-ліття 28 квітня 1999 року відомий вчений, професор Дніпропетровського державного університету пішов із життя. Він дуже любив бузок. Величезний кущ квітучого бузку, посаджений на могилі Олександра Дмитровича, наче нахилився, щоб поклонитися йому. Своєю плідною науково-педагогічною, громадською та організаційною діяльністю, великою працездатністю Олександр Дмитрович Рева здобув любов і щире вдячність колег, учнів, випускників університету, усіх, хто знав його і працював із ним.

Література

1. Олександр Дмитрович Рева – засновник радіаційної нейрохімії в Придніпров'ї // *Время. События. Люди.* – 2004. – №2. – С. 18 – 21.
2. Рева Олександр Дмитрович // *Професори Дніпропетровського національного університету.* – Дніпропетровськ: ДНУ. – 2003. – С. 229 – 230.
3. Рева Олександр Дмитрович. Особова справа // *Архів Дніпропетровського національного університету.*